

VISIÓ CRONOLÒGICA DELS MALNOMS,
COGNOMS I NOMS DE PERSONA
AL LLARG DEL SEGLE XVII
LA RIBERA ALTA:
EL CAS DE MONTSERRAT D'ALCALÀ

AURORA NAVARRO I CAMPOS

I. *Introducció*

L'estudi dels malnoms sobre el poble de Montserrat, les línies principals del qual presentem en aquest treball, és la continuació de l'article publicat el 1995 anomenat *Antroponímia de Montserrat*.¹

En un principi, ens proposem estudiar l'evolució lingüística que han tingut al llarg de la història els malnoms, així com també els cognoms i prenom, tant masculins com femenins, dels repobladors cristians que arribaren a aquestes terres, tant en les campanyes militars del Rei Jaume I, com en successives onades de repoblació que va des del 1609 fins el 1667. Aleshores entre 1609 i 1623 tenim un buit de 14 anys, posat que va ser en esta primera data quan Felip III ordenà l'expulsió de tots els moriscos de la Península, els quals representaven una tercera part de la població del Regne de València. En octubre del mateix any, Montserrat havia quedat totalment deshabitada, anys després, les cases deixades pels moriscos van ser ocupades per tretze famílies vingudes d'altres terres, així s'expressa en el document de Carta Pobra, davant l'escrivà Pedro Garcés.

Establirem, doncs, el nostre corpus a partir de cinc documents que abracen tot el segle XVII, segle que serà l'inici d'una època que donarà pas posteriorment a un creixement demogràfic i una transformació econòmica.

¹ No tots els malnoms de l'anterior treball es troben inclosos en aquest, però sí part d'ells, uns els hem pogut donar una data d'enregistrament, d'altres no hi apareixen en cap document ni antic ni contemporani, aleshores suposem que pertanyen a aquest segle.

Per a arribar a aconseguir el nostre objectiu seguirem una sèrie de punts. En primer lloc, establim la nòmina de cognoms a partir de *El Manifest de cases de vehins e habitants* i de la nòmina de pagadors de la peita. I per acabar, veurem les variacions gràfiques i les característiques lingüístiques més destacables dels cognoms i noms de persona aparegudes en la nòmina ja presentada.

Com hem dit adés, el nostre àmbit d'estudi es limita a la població de Montserrat, la qual el 1602, en un document corresponent al Veïnat del Regne de València, pertanyia a *las fillolas y pueblos y casas de los nuevos convertidos del Reyno de Valencia para hacer la tachacion de la primera paga de sesenta mil libras a su magestad por horden del Excetimo Sor Conde de Benavente virrey y capitán general de la ciudad*. Montserrat, aleshores, formava part de la fillola d'Alberic, dins d'aquesta podem trobar les poblacions de *Carlet, Benimodo, Reales de Monserrat, Monserrat amb 32 cases*².

Hem cregut convenient afegir unes gràfiques referents als noms de persona, degut a la nombrosa varietat de grafies, posat que les graelles que presentem només ens indica la data més antiga, aquestes gràfiques detallen minuciosament les diverses varietats amb l'any corresponent, mostrant al mateix temps el percentatge al llarg del segle XVII.

Finalment, hem inclòs una sèrie de dades demogràfiques que oscil·len entre 1857 i 1910, on veiem que la tasa de natalitat es manté entre 1857 fins a 1861 amb tan sols un augment de 81 persones. És a partir de les darreries del segle XIX i l'inici del segle XX, més concretament, el 1887 i 1910 quan s'aprecia un augment de 361 persones empadronades i 133 persones, que viuen temporalment degut al tipus de treball que desenvolupen al poble.

II. *Estudi cronològic dels malnoms de Monserrat*

II.a. *Aplec de malnoms amb llur variants, llinatge i any d'enregistrament*

En aquesta gràfica es reflecteix l'estudi dels malnoms d'aquest municipi, el qual va lligat al seguiment dels clans que s'identificaren amb llur malnom de tal manera que, alguns d'ells, arribaren a formar part del mateix llinatge, d'altres hi apareixen amb la variant femenina i, fins i tot, amb diminutius són els que pertanyen al s.XIX, els més antics, posat que hi havia famílies on els seus membres s'anomenaven de la mateixa manera, utilitzaven el malnom per ordre d'edat (major, menor). També, podem destacar que alguns dels malnoms pertanyents al segle XIX tenen un sentit despectiu. Els llinatges que són afectats per més malnoms són: Alemany, Campos, Navarro, la qual cosa manifesta quins foren els grups més nombrosos i també els més influents; per contraposició, els que menys malnoms aporten són: Ribes, Rodrigo, Añón, Hernández, Riera, Climent, Durà, Sanon, Orduñez, és a dir, menys nombrosos i d'escàs protagonisme social.

² Veïnat del Regne de València. Generalitat 4973. Arxiu del Regne de València.

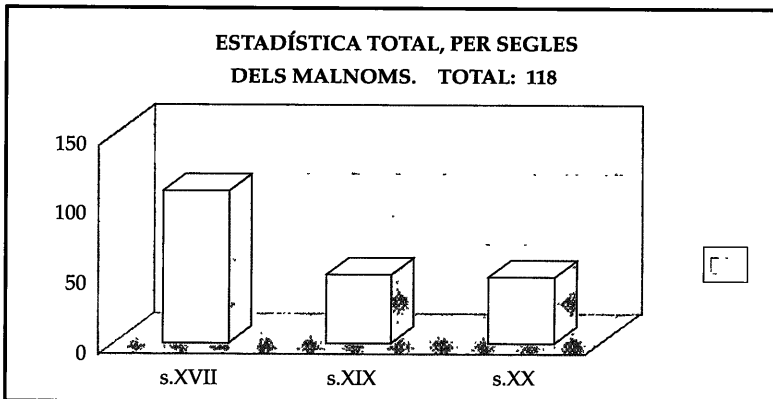
MALNOMS	VARIANTS	LLINATGE	ANY D'ENREGISTRAMENT
Vilar	Vilars	Vilar	1851
Cucala	Cucales	Vilar	1860
Baraja	Barajes	Vilar / Chasan	1860
Matagüet	>>	Vilar	1860
Panxa	Panxes	Blasco	1860
Pavo	>>	Alemaný	19---
Mocarra	Mocarres	Alemaný	19---
Agustinet	Agustinet	Alemaný	19---
Patut	>>	Martinez	19---
Polo, el	Pola, la	Martinez	1835
Volante	>>	Cerveró	19---
Timoneda	>>	Cerveró	19---
Retoret	>>	Bosch	19---
Tovalla	>>	Campos / Almerich	19---
Aniceto	>>	Campos	19---
Berro, el	>>	Campos	19---
Caldereta	Caldera	Campos	19---
Pollastres, els	>>	Campos	19---
Xupeno	Xupena	Navarro	19---
Juanes	>>	Juanes	1860
Lloma	>>	Galan / Estellés	19---
Blanco	>>	Gomes / Gomez	19---
Niaja	>>	Gomez	19---
Petorro	>>	Garcia	19---
Venteta	>>	Garcia	19---
Micalon	>>	Navarro	19---
Lerele	>>	Garcia	19---
Paller, del	>>	Perpinyà	1835
Malla	>>	Estellés	1851
Felici	>>	Estellés	19---
Senent	>>	Ribes	1851
Roig, el	rocha, la	Chasan	1851
Barril	>>	Chasan	19---
Chavos	>>	Ferrer	19---
Colas	Colaset	López	19---
Garrofero	Garroferos	Rodrigo	19---
Baqueta	Baquetes	Rodrigo	19---
Gallinera	>>	Orduñez	19---
Gorro	>>	Llacer	19---
Gualo	Guala	Añón	19---
Portaora	>>	Durà	19---
Catxorro	>>	Hernández	19---
Luz, el de	>>	Luz	19---
Furo	>>	Riera	19---
Sanons	>>	Sanon	19---
Girones	>>	Girona	19---

MALNOMS	VARIANTS	LLINATGE	ANY D'ENREGISTRAMENT
Sisó	>>	Moreno	19---
Cocota	>>	Moreno	19---
Pates, de	>>	Moreno	19---
Parrala	>>	Moreno	19---
Asesino	>>	Climent	19---
Antonio, de	>>	Cerveró	1874
Senent	>>	Campos	1851
Sinsa, alias	>>	Cerveró	1851
Truc, de / Porres	>>	Ruiz	19---
Mafé	>>	Mafé	1860
Tomas, de	>>	Chisvert	1835
Anita, de	>>	Estellés	19---
Nisa	>>	Campos	19---
Francisco, de	>>	Juanes	1835
Andrea, de	>>	Navarro	1835
Bartolome, de	>>	Almerich	1835
Silvestre, de	>>	Campos	1835
Joaquin, de	>>	Navarro	1835
Cecilia, de	>>	Campos	1835
Teresa, de	>>	Campos	1835
Vicente, de	>>	Lopez	1835
Senisa	>>	Campos	1851
Dengue	Denga	>>	1851
Maneso	>>	Alemaný	1851
Mellat	>>	Campos	1851
Morret, del	>>	Alemaný	1853
Canari, del	Canària	Campos	1853
Marcelino, de	>>	Navarro	19---
Ferrer, del	>>	Luz	1853
Campo	Campo mayor, del/Campo menor, del/ Campo, del	>>	1636
Domingo Angulo, de	>>	>>	1646
Porta, de	>>	>>	1646
Loro, de	Oro, del	>>	1646
Era, de la	>>	>>	1646
Almerich, de	>>	Almerich	1646
Benita, de	>>	Campos	1835
Tomas, de	>>	Juanes	1835
Bo, del	>>	Campos	1835
Luisa, de	>>	Campos	1851
Rosa, de	>>	Campos	1835
Retor, de lo	>>	>>	1667
Pedro, de	>>	Campos	1851
Mateo, de	>>	Navarro	1853
Patriciet	>>	Campos	1851
Rufat, del	>>	Navarro	1851
Beco, del	>>	Alemaný	1851
Ceferi, de	>>	Lopez	1851
Bell, del	>>	Climent	1851

MALNOMS	VARIANTS	LLINATGE	ANY D'ENREGISTRAMENT
Baltas, del	>>	Campos	1851
Pistoles, de	>>	Garcia	1851
Elena, de	>>	Bosch	1853
Candeli, de	Candelis, Candele, Cande, Candell	Bosch	1853
Lluent, del	>>	Campos	1853
Ros, del	>>	Navarro	1857
Jose, de	>>	>>	1862
Sanchis	Machor, menor	>>	1667
Siscar	Machor, menor	>>	1667
Gisbert	Machor, menor	>>	1667
Naixer	Machor, menor	>>	1667
Brull	Menor	>>	1667
Antoni, viuda de	>>	>>	1667
Melchior, viuda de	>>	>>	1667
Vicent, viuda de	>>	>>	1667
Gerony, viuda de	>>	>>	1667
Pere, viuda de	>>	>>	1667
Frances, viuda de	>>	>>	1667
Fransisco, maior	>>	>>	1630
Soler, de	>>	>>	1630
Visent, maior	>>	>>	1630
Clarens, de	>>	>>	1625
Clarens, de	>>	>>	1625
Patricio	>>	>>	1857
Llopis, de	>>	>>	1625

Com es veu reflexat al gràfic, veiem que cronològicament el segle XVII és el que enregistra major nombre de malnoms, els segles XIX i XX més o menys tenen el mateix percentatge. Si tenim en compte que, la relació d'aquestos ha sigut extreta de les llistes de reclutament d'aquest municipi, es pot observar que, a mesura que s'apropem al segle XX els reclutats ja no porten aquest distintiu al costat dels seus cognoms. Per tant, és lògic eixe descens tan pronunciat que s'aprecia al gràfic.

GRÀFIC 1

III. *Estudi cronològic dels cognoms de Montserrat*

III. a. *Relació dels cognoms amb llur variants i any d'enregistrament*

Per a l'establiment del corpus hem fixat set dades 1609, 1623, 1625, 1630, 1636, 1646, 1667. La data de 1609, per ser la primera relació de veïns abans que es realitzara l'expulsió dels moriscos, 1623 fins a 1636 per ser part del primer rol d'habitants del poble que es coneix fins ara, 1646 per tractar-se del Repartiment que es féu el 1645 on es relacionen tots els veïns, part d'ells ja hi apareixen a les darreres dades, 1667 per ser la primera nòmina que ha estat al nostre abast.

Segons el Repartiment que es féu al Regne de València en l'any 1645, Montserrat comptava amb vint-i-nou veïns, el 1646 amb vint-i-sis, xifra prou inferior a la de l'any 1667, on la població va tindre un augment prou considerable, tenint en compte que en aquest darrer any ja hi havia 69 contribuents de la peita. Comparant aquesta relació de cognoms amb la de l'any 1667, podem observar que els més tradicionals a Montserrat com Alemany, Navarro, Campos, Juanes, Martínez, Cerveró o López segueixen sent els més usats, amb la qual cosa podem concloure que aquestes famílies no van desaparèixer del tot sent de llarga tradició. No va ocórrer el mateix amb altres famílies, els cognoms de les quals estaven molt menys representats.

També alguns cognoms sofreixen l'efecte de la castellanització amb una grafia influenciada per aquesta llengua, com és el cas de Vinyes escrit *Viñas* o Manyes escrit *Mañez*. Pel que fa a les grafies dels cognoms, hem adoptat les que apareixen als documents del Veïnat del Regne de València i al llistat de reclutament, requerint l'anotació de les diferents formes com ja s'aprecia a la gràfica.

COGNOMS	VARIANTS	ANY D'ENREGISTRAMENT
Larrasca	>>	1667
Alemany	Alemanj / Alamanj / Alemani / Alemañ	1623-24
Servello	Servellon / Serveron	1646
Savalla	>>	1625
Navarro	Nauarro	1623-24
Angulo	Angullo	1623-24
Manyes	Mannes / Mañez	1623-24
Chirbes	Chirles	1646
Martinez	Martines	1623-24
Esteve	Estenne / Estene	1623-24
Giriles	Giribes	1623-24
Sanchis	Sanchiz	1625
Hernandez	Hernandes	1625
Lopez	Llopes	1623-24
Rodenes	>>	1646
Llopis	>>	1623-30
Ferrer	>>	1646
Ribes	Rives	1646
Climent	>>	1646
Perpiñan	Perpiña	1646

COGNOMS	VARIANTS	ANY D'ENREGISTRAMENT
Mene	>>	1646
Almerich	>>	1646
Carguera	>>	1623
Clarens	>>	1625
Grau	Guerau	1623-24
Giralt	Giralts	1623-24
Llazer	Llaser	1625
Mingot	>>	1623
Amella	>>	1623
Pasqual	>>	1623-24
Martull	>>	1623
Canalda	>>	1636
Saiala	>>	1623
Sandalines	Saldolines	1625
Porta	>>	1646
Bosch	>>	1630
Vinyes	Viñas	1636
Gerau	>>	1636
Ripoll	>>	1636
Garcia	>>	1646
Mussa	>>	1609
Calot	>>	1609
Suquey	>>	1609
Jasan	Chasan	1625
Coretxi	>>	1609
Feliu	>>	1609
Fuster	>>	1609
Barber	>>	1609
Paypay	>>	1609
Portaquer	>>	1609
Ayub	>>	1609
Gilues	>>	1667
Corbera	>>	1667
Joan	>>	1667
Paredes	>>	1667
Siscar	>>	1667
Cucarella	>>	1623-30
Calbet	>>	1609
Gisbert	>>	1667
Soler	>>	1623-30
Sarasona	>>	1667
Biosca	>>	1667
Naixer	>>	1667
Albert	>>	1667
Domingo	>>	1667
Baixauli	>>	1667

GOGNOMS	VARIANTS	ANY D'ENREGISTRAMENT
Ferrando	>>	1667
Mil	>>	1667
Candell	Candele, Cande, Candelis	1667
Brull	>>	1667
Puchades	>>	1667
Xicola	>>	1609
Benaixes	>>	1667
Ferrandis	>>	1667
Alos	>>	1667
Moles	>>	1667
Jaca	>>	1609
Ibor	>>	1667
Apparisi	>>	1667
Alarco	>>	1667
Peres	>>	1623-30
Company	>>	1667
Gisbert	Chisvert	1667
Vayo	>>	1568-1587
Arcadi	>>	1568-1587
Asemita	Asermita	1568-1587
Çifare	Sifare	1568-1587
Campo	Campos	1623-24
Bayarri	>>	1667
Sisear	>>	1667
Esplugues	>>	1667

IV. *Estudi cronològic dels prenomes femenins i masculins*

IV. a. *Relació de prenomes femenins amb llurs variants i any d'enregistrament*

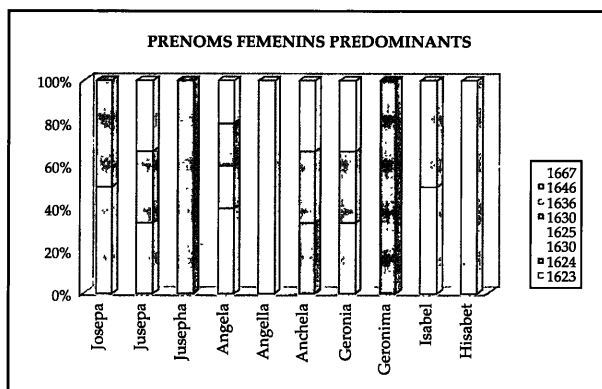
Les dades d'aquesta gràfica contenen l'aplec de prenomes femenins, extretes dels protocols notorials i Veïnats del Regne de València, els quals pertanyen íntegrament al s. XVII. Alguns d'ells registren variants com *Anchela* on la palatal esdevé africada sorda (ch) o en Jusepa, on s'hi aprecia un obscuriment de la -o-, i la -p- o -ph-, més etimològic.

PRENOMS FEMENINS	VARIANTS	ANY D'ENREGISTRAMENT
Michelle	>>	1623-24
Angela	Angella / Anchela	1623-24
Catherina	>>	1623-24
Elena	>>	1623-24
Anna	>>	1623-24
Francisca	Fransisca	1623-24
Catalina	>>	1623-30
Geronia	Geronima	1623-30

PRENOMS FEMENINS	VARIANTS	ANY D'ENREGISTRAMENT
Jane	>>	1623-30
Visenta	>>	1623-30
Joana	>>	1623-30
Dorotea	>>	1623-30
Isabel	Hisabet	1623-30
Jacinta	>>	1630
Marcela	>>	1630
Rosa	>>	1623-24
Josepa	Jusepa /Josepha	1623-24
Madalena	>>	1623-30

Com podem veure al gràfic els noms que predominen al llarg del segle XVII són Josepa, Àngela, Isabel, Gerònima. Ara bé, si ho comparem amb el padró de 1860, Josepa, Rosa persisteixen al mateix temps que hi apareixen d'altres nous com, Lucia, Joaquina, Ramona, Pascuala, Concepción, Aurora, Cayetana, Vicenta, Agustina, Paula, Gaspara, Maria, Rosa, Teresa, Manuela. Com veiem, la influència de la llengua castellana és patent a partir d'ara, és a dir, no hi ha cap nom de persona que hi aparega en català.

GRÀFIC 2

IV. b. Relació de prenom masculins amb llur variants i any d'enregistrament

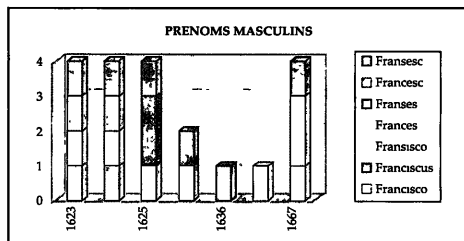
Les dades d'aquesta gràfica contenen l'aplec de prenom masculins, extrets dels protocols notariais i veïnat del Regne de València, els quals daten entre 1609 i 1667. Una vegada més podem dir que aquests noms masculins no canvien de forma freqüent si els comparem amb el padró de 1860. Ací podem veure com l'efecte de castellanització encara no està ben definit, llevat de Francisco, Alfonso i Manuel. Cal destacar la grafia de Jusep, que com en el cas dels prenom femenins també hi apareix l'obscuriment de la -o-, amb el final de paraula amb -p o -ph, més etimològic. El mateix ocorre amb Joan, on també hi apareix l'obscuriment de la -o-.

PRENOMS MASCULINS	VARIANTS	ANY D'ENREGISTRAMENT
Franciscus	Francisco / Fransisco / Frances / Franes / Francesc / Fransesc	1568
Pedro	Pere	1609

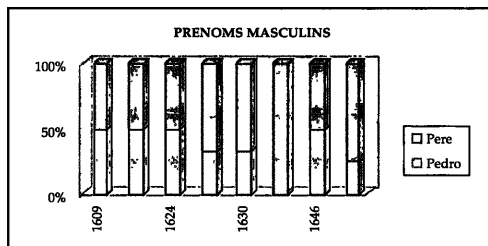
PRENOMS MASCULINS	VARIANTS	ANY D'ENREGISTRAMENT
Josep	Jusep / Josefus /Joseph/ Joseps	1623-24
Joan	Juan/ Joannes	1609
Vicentivus	Visent / Vicent	1568
Antoni	Anton	1625
Diego	>>	1646
Bernat	>>	1646
Marti	>>	1646
Ieronimus	Gerony / Geroni	1568
Domingo	>>	1623-24
Simo	>>	1625
Jaume	Jaime	1623-24
Gaspar	>>	1623
Miquel	Michel / Miguel	1609
Tomas	Thomas	1623-30
Nicolau	Nicolas	1636
Rajmundus	>>	1625
Mateu	Mateuu	1609
Gabriel	>>	1636
Luis	Luys	1609
Christofol	>>	1667
Bertomeu	Berthomeu	1667
Guillem	>>	1667
Manuel	>>	1667
Alfonso	>>	1636
Melchior	>>	1667
Valero	>>	1667
Lorens	>>	1667

Els gràfics següents assenyalen aquells noms masculins predominants al llarg del segle XVII, i fins i tot, si ho comparem amb el padró de 1860, podem dir aquest han arribat predominant a les darreries del segle XIX, d'altres han desaparegut i han donat lloc a l'aparició de nous, com Isidro, Ramon, Salvador, Agustin, Benancio, Joaquin, Pablo, Fernando, Baltasar, Isabelino on podem veure la clara i contundent influència de la castellanització, amb una grafia influenciada per aquesta llengua.

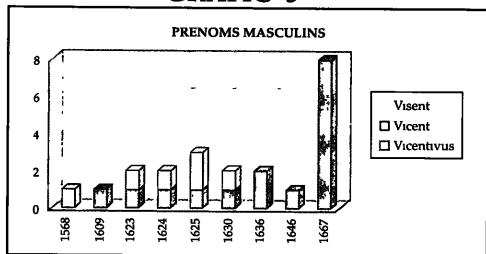
GRÀFIC 3

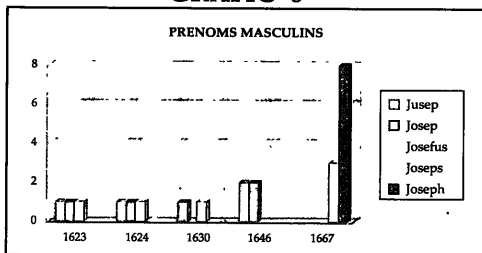
GRÀFIC 4

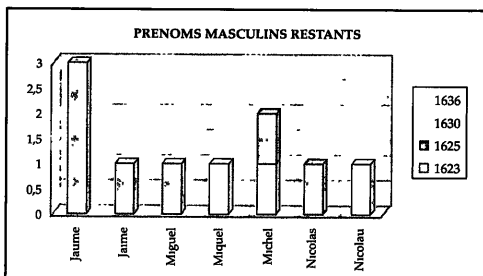
GRÀFIC 5

GRÀFIC 6

GRÀFIC 7

V. Cens i estadístiques sobre la demografia de Montserrat

Montserrat: 1728 habitants en 1861.

GRÀFIC 8

Nombres de las poblaciones y viviendas	Clase de las mismas	Distancia		Edifici Habit. Const	Temp.	Inhab.	EDIFICIOS				Barracas, cueva, etc.	Total Edificios y casas.
		Km.	Mtrs.				1 piso	2 pisos	3 pisos	Más de 3 pisos		
Casa de Don Gregorio	Casa de labor	1	393	1	-	-	-	1	-	-	-	1
Casa del Pare Tomás	Casa de labor	-	277	1	-	-	-	1	-	-	-	1
Casa de Luisa	Casa de labor	1	393	1	-	-	1	-	-	-	-	1
Casa de Patarró	Casa de labor	1	393	-	1	-	1	-	-	-	-	1
Casitas de labradores*	Albergues	-	-	-	6	-	-	-	-	-	6	6
Corrales de ganado*	Albergues	-	-	-	7	-	-	-	-	-	7	7
Masia del Rector	Casa de labor	1	393	1	-	-	-	1	-	-	-	1
Masia de Mauro	Casa de labor	1	393	1	-	-	-	1	-	-	-	1
Molino de Tinyós	Molino harinero	1	393	1	-	-	1	-	-	-	-	1
Molino Nuevo	Molino harinero	1	393	1	-	-	-	1	-	-	-	1
Montserrat	Lugar	-	-	347	3	5	46	309	-	-	-	355
	Todo el pueblo			354	17	5	49	314	-	-	13	376

* Aquestes casetes estan distribuïdes pel terme jurisdiccional, distant del cap de districte 222 m la més pròxima i 2756 la més llunyana.

* Aquests corrales estan distribuïts pel terme jurisdiccional, distant del cap de districte 1393 m la més pròxima i 2786 la més llunyana.